Kutu 4.1

2017 Yılı İthalat Dinamikleri: Yatırım ve Tüketim Mallarındaki Zayıf Seyir

2017 yılında milli gelirde sağlanan güçlü büyümeye karşın, ithalat daha ılımlı bir seyir izlemiştir. Bu çerçevede bu kutuda 2017 yılında ithalattaki söz konusu ılımlı seyrin belirleyicileri alt kalem bazında değerlendirilmektedir.

Grafik 1: İthalat ve Alt Kalemleri (Reel, Yıllık % Değişim)

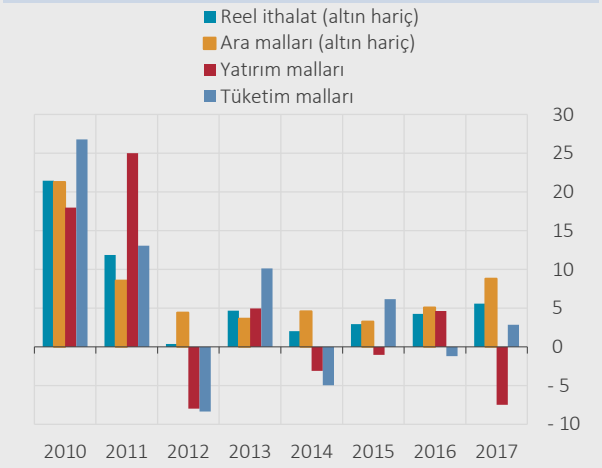

Kaynak: TCMB hesaplamaları, TÜİK.

Grafik 2: Yatırım Malları İthalatı ve Alt Kalemleri (Reel, Yıllık % Değişim)

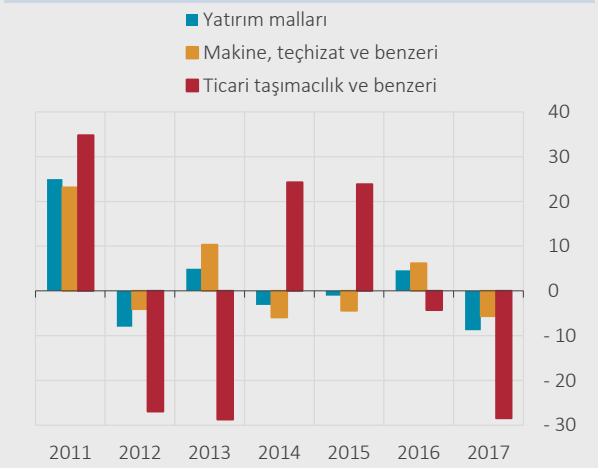

Kaynak: TCMB hesaplamaları, TÜİK.

Ülkemizde üretimin ithal girdi bileşeninin yüksek olması nedeniyle, ithalatın temel sürükleyicisi ara malları ithalatıdır.[1] İktisadi faaliyet ile reel ithalat arasındaki pozitif ilişkiye istinaden, ithalat büyümesinde genellikle ara malları alt kalemindeki artış belirleyici olmaktadır.[2] Öte yandan, milli gelir büyümesinin göreli olarak yüksek gerçekleştiği yıllarda, yatırım ve tüketim malları ithalatı büyümesi de ithalata pozitif katkı vermektedir. Örneğin, milli gelirin yüzde 7'nin üzerinde artış kaydettiği 2010, 2011 ve 2013 yıllarında iç talepteki güçlü büyüme, ara malları ithalatını artırmış olmakla birlikte, tüketim ve yatırım malları ithalatında artışları da beraberinde getirmiştir (Grafik 1). Bu çerçevede değerlendirildiğinde, 2017 yılının bu resimden kısmen ayrıştığı göze çarpmaktadır. 2017 yılında iktisadi faaliyette söz konusu yıllardaki büyümeye yakın bir büyüme performansının yakalanacağı tahmin edilmekle birlikte, ara malı ithalatından farklı olarak yatırım malları ithalatının zayıf seyrettiği; tüketim malları ithalatının ise sınırlı bir artış kaydettiği görülmektedir.[3]

Yatırım ve tüketim malları ithalatının 2017 yılındaki zayıf seyrinin daha iyi anlaşılması için alt kalemleri incelenmiştir. Yatırım malları ithalatının büyük bir bölümünü oluşturan makine ve

[1] 2010-2017 yılları ortalamasına göre, ara mallarının toplam ithalat içerisindeki payı yüzde 71, yatırım ve tüketim malları ithalatının payları ile sırasıyla yüzde 16 ve yüzde 13'tür.

[2] Reel ithalat, ithalat miktar endeksini ifade etmektedir. 2017 yılında oldukça yüksek seyreden altın ithalatı, ithalat dinamikleri ile iktisadi faaliyet arasındaki ilişki açısından daha sağlıklı bir resim sunabilmek amacıyla, kutuda göz ardı edilmektedir.

[3] 2017 yılında nominal (dolar bazında) ara malları ithalatında ilk bakışta yüksek oranlı büyüme gözlense de söz konusu artışın önemli bir kısmı enerji ve endüstriyel metal fiyatlarındaki yükselişten kaynaklanmıştır. Nitekim reel ara malları ithalatındaki artış eğilimi daha sınırlı olmuştur. Yatırım ve tüketim malları ithalatı değişim oranları dolar bazında ve miktar olarak karşılaştırıldığında ise, belirgin bir farklılaşma göze çarpmamaktadır. Bu bağlamda, 2017 yılında dış ticaret hadlerindeki bozulmanın çoğunlukla ara malları kalemine yansıdığı söylenebilir.

teçhizat kalemi 2017 yılında yatırım iştahının düşük seyretmesi nedeniyle azalış kaydetmiştir. (Grafik 2). Dönemler itibarıyla bakıldığında, yılın ilk yarısında yüksek seyreden iktisadi belirsizlik algısının makine ve teçhizat yatırımlarını sınırlandırarak, söz konusu malların ithalatının azalmasında rol oynadığı değerlendirilmektedir (Grafik 3).[4] Ancak yılın üçüncü çeyreğinde ekonomik belirsizlik algısının iyileşmesi ve makine ve teçhizat yatırımlarının güçlenmesiyle beraber, söz konusu malların ithalatının da ılımlı oranda arttığı göze çarpmaktadır.

Grafik 3: İktisadi Belirsizlik Göstergesi ve Yatırım Malları İthalatı

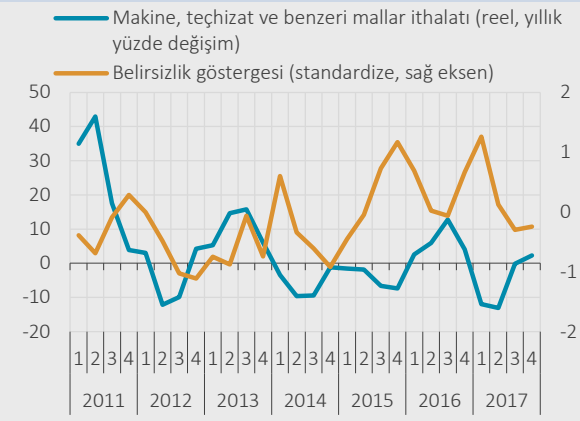

Kaynak: TCMB hesaplamaları, TÜİK.

Grafik 4: Tüketim Malları İthalatı ve Alt Kalemleri
(Reel, Yıllık % Değişim)

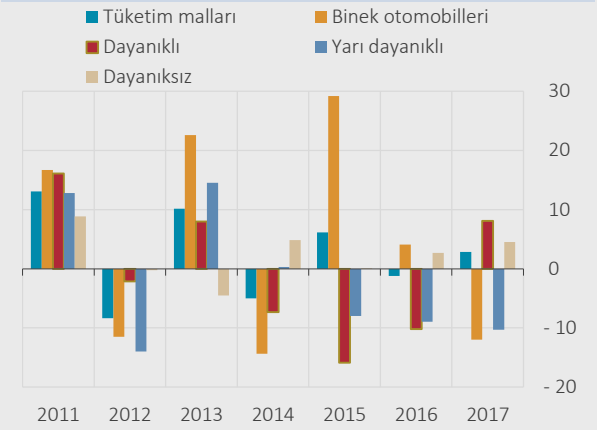

Kaynak: TCMB hesaplamaları, TÜİK.

Diğer taraftan, tüketim malları ithalatının alt kalemleri incelendiğinde, 2017 yılında tüketim malları ithalatının artışını sınırlayan kalemlerin binek otomobiller ile hazır giyim ve konfeksiyon ürünlerini içeren yarı dayanıklı tüketim malları kalemleri olduğu görülmektedir (Grafik 4). Binek otomobil ithalatındaki düşüşte 2016 yılı sonunda uygulamaya koyulan ÖTV değişikliklerinin ve TL'deki değer kaybının yurt içi fiyatlara geçiş etkisinin rol oynadığı düşünülmektedir.[5] Hazır giyim ve konfeksiyon ürünleri tarafında ise, en yüksek ithalatın gerçekleştiği iki pazar olan Çin ve Bangladeş'ten yapılan ithalattaki gerileme belirleyici olmuştur. Ancak, söz konusu gerilemenin 2017 yılına özgü olmadığı, özellikle 2012 yılından bu yana Türkiye'nin bu sektördeki ithalatının sürekli düşüş kaydettiği gözlenmektedir. Bu düşüşte reel kurdaki değer kaybının yanı sıra, 2011 yılında yürürlüğe giren AB dışı ülkelere "İlave Gümrük Vergisi" uygulanmasına ilişkin düzenlemenin önemli bir rol oynadığı değerlendirilmektedir.[6]

Dikkat çeken bir diğer gözlem, iktisadi faaliyet ile ithalat arasındaki ilişkinin küresel kriz sonrası dönemde farklılaşmasıdır. GSYİH ve ithalatın büyüme eğilimlerinin sunulduğu Grafik 5, bir birim büyümeye karşılık gelen ithalat büyümesinin zaman içinde azaldığını göstermektedir. Küresel kriz öncesinde ithalat büyümesi sürekli olarak milli gelir büyümesinin üzerinde seyrederken, 2012 yılı sonrasında ithalat büyümesinin, milli gelir büyümesinin altında kaldığı göze çarpmaktadır. Bir diğer deyişle ithalatın gelir esnekliği zaman içinde azalmıştır. Söz konusu ilişki ile ilgili en güncel çalışma olan Çulha ve diğ. (2018) bulguları da gerek toplam gerekse alt kalemler bazında ithalatın gelir esnekliğinin zaman içinde düştüğüne, göreli fiyat esnekliğinin ise yükseldiğine işaret etmektedir.[7]

[4] Bakınız: "İmalat Sanayiinde Kapasite Kullanımı ve Yatırıma Etkileri", Enflasyon Raporu, 2017-IV, Kutu 4.3.
[5] Binek otomobil ithalatının büyük oranda Avrupa Birliği kaynaklı olması ve TL'nin euro karşısında ABD dolarına kıyasla daha fazla değer kaybetmesi nedeniyle tüketiciler açısından fiyat etkisi daha hissedilir olmuştur.
[6] 15 Eylül 2011 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan Bakanlar Kurulu Kararı çerçevesinde mevcut gümrük vergisine ek olarak tekstil grubunda, belirlenen ülkelere göre değişmek üzere yüzde 3 ile yüzde 20 arasında; konfeksiyon grubunda ise yüzde 17 ile yüzde 30 arasında değişen ilave gümrük vergisi getirilmiştir.
[7] O. Y. Çulha; O. Eren ve F. Öğünç (2018). "Türkiye için İthalat Talep Fonksiyonu", Araştırma Yayınları Çalışma Tebliği (yayımlanma aşamasında).

Grafik 5: Reel İthalat ve GSYİH (Yıllık Birikimli, % Değişim)

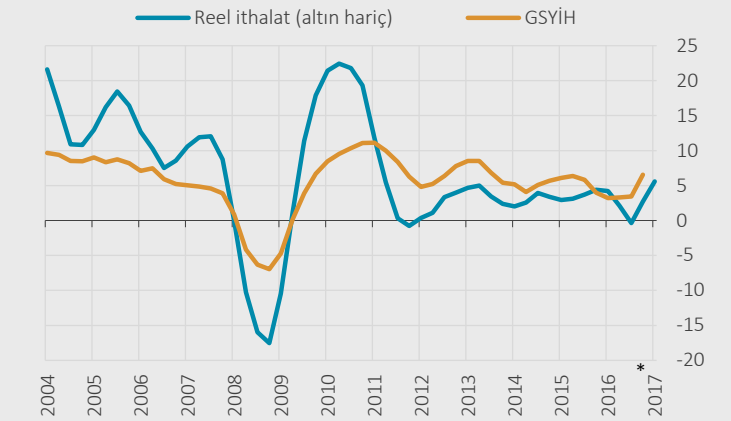

Kaynak: TCMB hesaplamaları, TÜİK.

*Reel ithalat Ç4 verisi Ekim-Kasım ayı ortalamasıdır.

Sonuç olarak, 2017 yılında iktisadi faaliyette güçlü bir toparlanma yaşanmasına karşın, ithalat yılın ilk yarısında zayıf bir seyir izlemiş; ikinci yarısında ise toparlanarak, yıl genelinde ılımlı seviyede artış kaydetmiştir. İthalatın milli gelir büyümesine kıyasla daha düşük oranda artmasında ara malları ithalatından ziyade, yatırım ve tüketim malları ithalatının etkili olduğu gözlenmektedir.